

1: V mišjem letu 2012 so se bistveno povečale tako populacije miši kot voluharic. V gozdovih se je povečalo zlasti število rumenogrlih miši (*Apodemus flavicollis* – na sliki) in gozdnih voluharic (*Clethrionomys glareolus*).
foto: Ivan Esenko

Med ugotavljanjem značilnosti prenočišč vranjekov so se Eva Horvat, Neža Kocjan, Kaja Jensterle, Tanja Šumrada in njihova mentorica Urša Koce ukvarjale s kartiranjem boj na prenočiščih vranjekov, in sicer na Debelem rtiču, v Strunjanu in Sečoveljskih solinah. Vsako školjčiče so obkrožile s čolnom. S seboj so imele GPS, ki je označeval prevoženo pot. Obenem so preštele tudi vse boje in si zabeležile njihovo barvo ter obliko. Zanimalo jih je, kakšne boje so na prenočiščih, saj so želele ugotoviti, katere vrste boj vranjeki najraje izbirajo za prenočevanje. Ugotovile so, da vranjeki raje izbirajo ležeče boje, ker se lažje spravijo nanje. Če se zrineta na bojo dva osebka, se vsak postavi na svoj konec, običajno pa sedi na vsaki boji le po en osebek. Septembra, ko bodo vranjeki najštevilčnejši, boj ne bo dovolj, takrat se bo verjetno na eni boji zadrževalo več osebkov.

Prigode, ki so jih doživele: »Med popisom podhujk smo srečale mlade fante, ki so imeli v svoji vasi zabavo. Prišli so nas vprašati, kaj počnemo, in ko smo jim odgovorile, da popisujemo ptice, so nas vprašali, ali smo morda kaj »skadile«. Ko smo šle kartirat zadnje prenočišče, nam na čolnu ni vžgal motor, nato pa smo dobile nadomestnega in zaključile svoje delo.«

PR skupina, ki smo jo sestavljali Simon Sajko, Gregor Gros, Jernej Kocjančič in mentorica Bia Rakar, je skrbela za stike z javnostjo. Ugotavljali smo, kako na preprost in zabaven način predstaviti tabor, delo skupin, ptice in varstvo narave. Zanimalo nas je tudi, kakšen tip obiskovalcev obiskuje Naravni rezervat Škocjanski zatok (NRŠZ). (Foto)dokumentirali smo tabor, opazovali delo posameznih skupin in celotno dogajanje na taboru, objavili fotografije, novičke o taboru, anketirali obiskovalce NRŠZ. Obiskovalce rezervata in druge (domačine) smo seznanili s taborom ter jih povabili na zaključno predstavitev. Nazadnje pa smo opravili tudi intervju z vsako skupino.

Ugotovili smo, da Škocjanski zatok obiskujejo predvsem rekreativci in sprehajalci psov, vsekakor pa v zatok zahaja veliko ljubiteljev ptic in narave na splošno, ki cenijo in občudujejo to »oazo na pragu Kopra«.

»Bili smo skupina, ki je morda največ videla, saj smo se vsak dan odpravili na teren z drugo skupino. Zbiranje fotografij, njihovo komentiranje in objavljanje ter intervjuvanje skupin je bilo zelo zabavno! Še posebej pa nam je bilo všeč anketiranje obiskovalcev Škocjanskega zatoka in obdelava podatkov. Rezultat našega dela je tudi članek, ki ste ga ravnokar prebrali! Upamo, da ste se med branjem zabavali in vsaj delno začutili naše navdušenje ter čare letošnjega tabora!«

Projekt se sofinancira iz sredstev LIFE, finančnega instrumenta za okolje Evropske unije.

Mišje leto 2012 in sove

// Al Vrezec

Leto 2012 bo v naravoslovnem spominu gotovo ostalo zapisano kot še eno t.i. »mišje leto«, leto, ko se je populacija miši prekomerno povečala. To povečanje seveda spremljajo nekateri ljudem neljubi pojavi, kot je izbruh mišje mrzlice, škoda na poljih ipd. Prav to se letos dogaja na mnogih koncih Slovenije. Posledica velikega povečanja števila miši pa so tudi nekatere spremembe v ekosistemu, zlasti tam, kjer se miši oziroma mali sesalci vključujejo v prehransko verigo. Vendar o tem malo kasneje. Najprej si ogledmo fenomen prekomernega povečanja miši. Kot miši zgolj pogovorno označujemo male sesalce, ki sicer

v grobem vključujejo vsaj tri skupine, ki se pojavljajo v naravi v večjem številu, med glodavci miši (Muridae) in voluharice (Arvicolidae) ter med žužkojedi roveke (Soricidae). Populacije malih sesalcev v naravi ciklično nihajo, se povečajo in spet upadejo. V Skandinaviji, pa tudi pri nas na travnikih, so ugotovili, da se ti cikli ponavljajo na nekaj let. Navadno populacijskemu vrhu sledi prehodno leto upada, nato eno do dve leti nizke številčnosti populacije, potem spet prehodno leto populacijske rasti in vnovič populacijski vrh. V okviru dolgoletnih raziskav na Nacionalnem inštitutu za biologijo smo na primer v zadnjih 12 letih (od leta 2001 dalje) v gozdovih Krima ugotovili pet populacijskih vrhov malih sesalcev, a le ta v letu 2012 ima večje razsežnosti. Splet različnih ugodnih dejavnikov, denimo pravšnje zimske razmere, dovolj hrane, malo plenilcev ipd., ki se v ustreznem letu, torej letu populacijskega vrha, seštejejo, povzroči večje povečanje populacije kot pričakovano. V zadnjem dvanajstletnem obdobju je denimo vrh v letu 2012 za kar dvakrat presegel drugi najvišji vrh v letu 2005. Podobni spleti ugodnih dejavnikov imajo lahko v gotovih letih pozitivne vplive tudi na kakšna druga bitja. Če dobro pomislimo, smo bili v lanskem letu 2011 priča množičnosti os (*Vespula* sp.), ki jih je bilo vse polno. Osje leto torej! No, letos smo ose uzrli le redkokje. Seveda bo zelo verjetno tako tudi z mišmi drugo leto, saj je pričakovati, da se bo velika populacija zaradi znotrajpopulacijskih mehanizmov in drugih pritiskov od zunaj sesula in se temu primerno drastično zmanjšala.

Vendar pustimo sedaj predvidevanja za prihodnost vne-mar in pogledjmo, kaj bi nam utegnilo prinesiti mišje leto še letos. Mali sesalci imajo neverjetno velik vpliv na populacije njihovih plenilcev. Kako tudi ne, ko pa so od njih neogibno odvisni. Ob povečanju populacij malih sesalcev se tako logično povečajo tudi populacije njihovih plenilcev. Mišje leto je zanje leto obilja, ko lahko spričo velike razpoložljivosti plena v okolju plenilci vzredijo večje število večjih zarodov. Med pticami so skoraj izključno na

male sesalce vezane sove, zato poročila o mnogih najdenih gnezdih ali mladičih sov v letošnjem letu niti niso takšno presenečenje. Učinek mišjega leta se še celo veliko bolj pozna pri specializiranih vrstah, kakršna je na primer kozača (*Strix uralensis*), medtem ko je ta učinek manj izrazit pri lesni sovi (*Strix aluco*). Lesna sova se pomanjkanju malih sesalcev v okolju namreč lahko prilagodi s povečanim lovom na ptice in druge vrste plena, medtem ko kozača pri tem ni preveč uspešna. Ravno zaradi tega večina kozač gnezdi zgolj v letih s populacijskim vrhom malih sesalcev. Ob letošnjem prekomernem povečanju populacij malih sesalcev je bila rodnost kozač ekstremna. Lahko rečemo, da gre letos za kozačje leto desetletja ali celo daljšega obdobja! Zato pozor vsem opazovalcem ptic in fotografom! V pozni jeseni, predvsem pa v zimskih mesecih letošnjega in prihodnjega leta lahko pričakujemo, da se bo letošnji obilni zarod kozač raztepel vsepovsod. Sestrane mlade kozače peruti zanesejo vse do nižin in celo mestnih parkov in mestnih središč. Še posebej, če letošnja zima ne bo preveč skopa s snežno odejo, bomo kozač v okolici naselij in na odprtih površinah v nižinah deležni v večjem številu. Pričakujemo lahko torej pravo invazijo kozač. Le to so pri nas poznali že stari ornitološki pisci, kot sta bila Fran Erjavec in Janko Ponebšek. V starih časih so domnevali, da je šlo pri tem za invazije ptic s severa. Leta 2010 se je na primer podobno mišje leto z obilno rodnostjo kozač pripetilo v Skandinaviji. Pravijo, da je šlo za kozačje leto desetletij, če ne celo stoletja, pa se vendar to pri nas ni kdovekako poznalo. Poznalo pa se bo letos, ko je ekstremno mišje leto poskrbelo, da so se naše kozače spet dodobra namnožile. Med priteplimi kozačami iz gorskih gozdov se bodo gotovo našle tudi posebne črne kozače, melanistične ptice, ki jih je zaradi redkosti težje opaziti, kaj šele fotografirati. Ne dvomim, da bi se slovenski fotografski arhiv ptic letos lahko dodobra obo-gatil tudi z izvrstnimi posnetki črnih ptic, ki jih imamo danes le za vzorec. Letošnja zima naj bo zato nabrušena z daljnogledi in fotografskimi objektivii!

2: Leto 2012 je bilo za kozače rekordno. Na sliki je zarod petih mladičev s Krima pri Ljubljani, v katerem je bil tudi en temen melanističen mladič.
foto: Katarina Prosenec Trilar

3: Temna melanistična samica kozače (*Strix uralensis*) s Krima – prvi fotografski uspeh zavoljo mišjega leta. Jim bodo v letošnji zimi sledili še novi?
foto: Davorin Tome